

³ Кравцов В. Интеллектуальные основания формирования внешней политики Российской Федерации [Электронный ресурс] : (доклад на Первом Конвенте РАМИ). – Режим доступа до журн.: <http://www.rami.ru/publications/convent/kravtsov.rtf>,

⁴ Smith G. The masks of proteus: Russia, geopolitical shift and the new Eurasianism // Transactions of the Institute of British Geographers. New series. – Vol. 24. – № 4. – 1999. – P. 487.

⁵ Tsygankov A. From international institutionalism to revolutionary expansionism: the foreign policy discourse of contemporary Russia // Mershon international studies review. – Vol. 41. – №2. (Nov.) – 1997. – P. 251.

⁶ Зюганов Г. География победы. Основы российской геополитики / Г. Зюганов. – М., 1997. – С. 259.

⁷ Бабурин С. Национальные интересы России на рубеже XXI века / С.Бабурин // Наш современник. – 1995. – №2. – С. 174.

⁸ Панарин А. Между атлантизмом и евразийством // Свободная мысль. – 1993. - № 11. – С. 6.

⁹ Шаклеина Т. А. Российская внешнеполитическая мысль: в поисках национальной стратегии. Дискуссии в политико-академических кругах по актуальным вопросам внешней политики России [Электронный ресурс] : Режим доступа : - <http://ufalaw.narod.ru/4/mp/misl.html>.

¹⁰ Tsygankov A. From international institutionalism to revolutionary expansionism: the foreign policy discourse of contemporary Russia // Mershon international studies review. – Vol. 41. – №2. (Nov.) – 1997. – P. 252.

¹¹ Jackson D. W. Encircled Again: Russia's military assesses threats in a post-soviet world // Political Science Quarterly. – Vol. 117. – № 3. – Autumn, 2002. – P. 387.

¹² Kerr D. The new Eurasianism: the rise of geopolitics in Russia's foreign policy // Europe-Asia Studies. – Vol. 47. - № 6. – September, 1995. – P. 986-987.

¹³ Menon R. In the shadow of the Bear: security in the post-soviet Central Asia // International security. – Vol. 20. - № 1. – Summer, 1995. – P. 157.

¹⁴ Там само.

УДК: 327 (100):314.151.3-054.73

© **Віктор Патійчук**
(м. Луцьк)

КЛАСИФІКАЦІЯ БІЖЕНЦІВ

У КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ МІЖНАРОДНИХ ПРОБЛЕМ

Розкрито суть понять «біженець», «нелегальний мігрант» у сучасних умовах міжнародного розвитку та визначено співвідношення між ними. Проаналізовано основні форми й види біженців та нелегальних мігрантів у сучасних міжнародних відносинах. Запропоновано власну схему і принципи класифікації біженців та нелегальних мігрантів у контексті сучасних міжнародних проблем.

Ключові слова: біженець, нелегальні міграції, мігранти, статус біженців, класифікація біженців, міжнародні відносини.

Віктор Патійчук. Классификация беженцев в контексте современных международных проблем. Раскрыта суть понятий «беженец», «нелегальный мигрант» в современных условиях международного развития и определенно соотношения между ними. Проанализированы основные формы и виды беженцев и нелегальных мигрантов в современных международных отношениях. Предложена собственная схема и принципы классификации беженцев и нелегальных мигрантов в контексте современных международных проблем.

Ключевые слова: беженец, нелегальные миграции, мигранты, статус беженцев, классификация беженцев, международные отношения.

Viktor Pativchuk. Refugees Classification in the Context of the Contemporary International Problems. The concept of terms «refugee» and «illegal migrant» are defined in the light of the contemporary inter-

national conditions as well as the relationship between the two akademic terms are considered. The main forms and types of refugees and illegal migrants in the contemporary international relations are analysed. The author's scheme and principles of classification of refugees and illegal migrants in the context of contemporary international problems are proposed.

Key words: refugee, illegal migrant, migrants, status of refugees, classification of refugees, international relations.

Постановка наукової проблеми та її значення. Проблема біженців і нелегальних міграцій у сучасних міжнародних відносинах набирає все більшої актуальності, оскільки це явище стає масовим і територіально поширеним. Науковий інтерес до процесів біженства посилюється не тільки через недостатню вивченість цього явища, а й у зв'язку з підвищеною його динамічністю у сучасних глобальних процесах. Регулювання проблеми біженців – одне з актуальних завдань на всіх рівнях міжнародного співробітництва. Воно впливає на зовнішню політику держав, які втягнені у процеси переміщення потоків біженців і беруть участь на себе обов'язок щодо їх захисту та надання їм притулку. Отже проблема класифікації біженців є актуальною і потребує подальшого дослідження.

Аналіз останніх досліджень з цієї проблеми. Різні аспекти дослідження міграцій та нелегальних мігрантів, у тому числі й біженців, відо-

бражені в працях Н. Грабар, М. Денисенко, В. Іонцева, Т. Карпенко, О. Малиновської, С. Мосьондз, Ю. Муромцевої, А. Платонова, В. Преведенцева, І. Прибиткової, Ю. Римаренко, О. Ровенчак, Ю. Рубинського, Г. Тимчик, Н. Тиндик, М. Толстанова, О. Хомра та ін. Свій науковий внесок у дослідження міграційної проблематики та біженців зробили також такі вчені як Т. Карпенко, В. Медков, О. Піскун, О. Ровенчак, Е. Рудометкіна, А. Ручка, А. Шлепаков та ін. Деякі аспекти проблеми біженців висвітлено у працях учених-правників: В. Андрієнко, Ю. Битяка, С. Бритченка, Ю. Бузницького, І. Гарної, В. Колпакова, О. Кузьменко, Т. Мінки, А. Мозоля, О. Негодченка, В. Олефіра, В. Палька, С. Чеховича та інших, які переважно досліджують проблематику нелегальних міграцій, аналізують окремі аспекти їх класифікації, специфіку регулювання правового статусу біженців та надання їм громадянства тощо. Однак класифікації біженців, окрім правової, в науковій літературі немає, що й зумовило вибір тематики та визначило коло дослідницьких завдань цієї публікації.

Мета статті – проаналізувати основні форми і види біженців і нелегальних мігрантів у сучасних міжнародних відносинах, запропонувати власну схему і принципи класифікації біженців та нелегальних мігрантів у контексті сучасних міжнародних проблем. **Завдання наукового пошуку** – дослідити основні форми й види біженців на сучасному етапі розвитку міжнародних відносин та узагальнити класифікацію біженства у новітній всесвітній історії.

Виклад основного матеріалу та обґрунтування отриманих результатів дослідження. Поняття «біженці» постійно змінювалося і теоретично, і відповідно до юридичного статусу самих вимушених мігрантів, що залежало від багатьох чинників: історичного періоду, в якому проявлялися процеси біженства; конкретної політичної ситуації в тій чи іншій державі світу; причин, через які відбувалися вимушені міграції; самого ставлення до біженців із боку населення тих країн, куди вони переміщалися та ін. Змінювалися і підходи до класифікації біженців, їх види та форми. Ще з радянських часів у науковій літературі біженцями прийнято вважати людей, які покидають свою батьківщину через політичні переслідування, тобто основною причиною біженства є політичні чинники – ідеологічні, расові, релігійні, етнічні й інші політичні прояви диктату над особистістю¹. Однак у сучасній науковій літературі біженцями вважають осіб, які під впливом певних обставин вимушено залишили місце постійного проживання (біженцями особи можуть визнаватися і в межах власної країни, і за її кордонами)². Окрім того, важливим є правове визначення категорії біженців. Згідно з міжнародним правом, особа може отримати статус біженця, якщо існує реальна загроза її переслідування через расові, на-

ціональні, політичні погляди чи за належність до певної соціальної групи³. Процедура визначення статусу біженця в різних країнах вирішується по-своєму, хоча ґрунтується на положеннях Конвенції ООН про статус біженців⁴. У ній визначено два типи статусу біженців: економічний та політичний – і особливий стан осіб, які постраждали внаслідок торгівлі людьми. Економічний статус надається в разі, коли особа докаже представникам державних органів країни перебування, що вона не буде мати економічної (матеріальної) можливості підтримувати своє існування після повернення додому. Політичний притулок надається особам, які можуть після повернення додому переслідуватися за політичні погляди⁵.

Отже, біженці – жертви переслідувань за ознакою раси, етнічного походження, релігійного вірування, громадянства, належності до певної соціальної групи або політичної орієнтації, які, перебуваючи поза межами країни попереднього постійного проживання та не маючи громадянство, не можуть або не бажають скористатися захистом рідної країни.

У сучасному міжнародному праві умовно виділяють такі групи біженців: біженці в контексті гуманітарних програм – люди, що перебувають у надзвичайних умовах (війна, стихійні лиха). При цьому в деяких країнах, наприклад у Канаді, такий статус надають тільки тоді, коли особа має родичів або фінансову підтримку на території країни, що її приймає; члени певних груп, які не є біженцями, проте перебувають у надзвичайних умовах, подібних до ситуації біженців. До такої категорії осіб, зокрема, належать біженці з Афганістану, біженці відповідно до Женевської конвенції про їхній статус від 27 серпня 1951 р. або конвенційні⁶. Поряд із поняттям «біженець» існує термін «шукач притулку», який означає особу, яка заявила, що є біженцем і бажає отримати офіційний статус⁷. Лише деякі особи, які шукають притулку, можуть бути визнані біженцями. Усього 10–12 % осіб, що шукають притулку за межами країн їхнього громадянства, Конвенція кваліфікує як біженців.

Найчастіше в науковому плані та побутовому розумінні до категорії біженців зараховують людей, які просять політичного притулку в інших держав через свої політичні переслідування⁸. Однак ця думка не завжди є оправданою, оскільки, як свідчить практика, біженцями можуть бути й інші групи населення, зокрема вимушені мігранти, які через певні причини залишають місце свого постійного проживання (стихійні лиха, голод, воєнні дії, епідемії тощо), – інколи поспішно, без матеріальних засобів для існування. Ці категорії біженців на сьогодні достатньою мірою не дослідили вітчизняні науковці. Не врегульовані юридично також процедури надання їм притулку. Так, у нашій країні біженцем визнається особа, яка не є громадянином

України й може стати жертвою переслідувань за ознаками раси, віросповідання, національності, громадянства (підданства), належності до певної соціальної групи або політичних переконань⁹. Вона перебуває за межами своєї країни й не може користуватися її захистом або не бажає ним користуватися внаслідок побоювань переслідування, і не маючи громадянства (підданства) й перебуваючи за межами країни свого попереднього постійного проживання, не може чи не бажає повернутися до неї внаслідок зазначених побоювань¹⁰. Визначення особи біженцем у цьому разі залежить від оцінки можливих наслідків впливу на неї таких дій: дискримінаційної політики расизму; переслідування за свої політичні переконання, а саме – перебуває в опозиції до влади й відкрито висловлює свої погляди на її діяльність, тобто це політичний біженець; переслідується за ознакою громадянства; належністю до певної соціальної групи (наприклад колишніх військових, сексуальних меншин, неформальних об'єднань тощо), релігійної конфесії (наприклад, якщо особі в її країні заборонено вступати до певної релігійної общини або відправляти релігійні потреби тощо)¹¹.

Процес надання статусу політичного біженця регулюється тільки загальними нормами Закону України «Про біженців» від 21 червня 2001 р. № 2557-III. Поняття притулку, в тому числі політичного, взагалі не врегульоване чинним законодавством. Саме через це в Україні не намагаються знайти притулку особи, які потребують такого захисту¹². Надання особі статусу політичного біженця або політичного притулку означає, що держава, яка приймає біженця, не схвалює політику іншої країни, що може призвести до загострення стосунків між ними. Тому необхідно детально вивчати конкретну ситуацію з кожним претендентом на набуття офіційного статусу біженця та правильно їх класифікувати й визначати їх реальний стан, не зашкодивши безпеці держави.

Щодо загальної класифікації біженців, то тут можна застосовувати різноманітні критерії і підходи для виділення таксономічних класифікаційних одиниць. Уважаємо, що найтипівішими ознаками класифікації біженців у сучасних міжнародних відносинах є: їх правовий статус; спосіб організації біженства; зміст та функціональна спрямованість потоків біженства; основні цілі та завдання, які переслідують біженці; їх кількісних (чисельність і масовість) та якісних (вікові, статеві особливості; сімейний стан; соціальний, освітній, фаховий статус; расові, етнічні, релігійні та політичні ознаки тощо) характеристик, просторових та масштабних властивостей процесу біженства тощо.

Можна виділити три основні групи біженців (згідно з міжнародним правом):

1. Політичні – особи, які втікають через політичні причини, від ідеологічних та інших утисків.

Таким особам надається політичний притулок у зв'язку з переслідуванням в себе на батьківщині за політичні й інші переконання, що дає їм право на захист та перебування на території іншої держави¹³. За правовим статусом такі біженці належать до двох категорій: легальні та нелегальні¹⁴. Легальними біженцями вважають тих, яким на перетин кордонів дали дозвіл самі держави та міжнародні організації. У такому разі вони набувають в умовних законних підставах перебування на конкретній території і мають визначений статус та правовий захист, тобто за наявності в'їзної візи їм дається право на перебування на цій території на певний термін¹⁵. Нелегальні біженці проникають на територію інших держав без згоди останніх, тобто на незаконних підставах, не маючи офіційного дозволу країни на в'їзд на її територію, а також без правового гарантування їм безпеки. До останньої категорії належать і ті, хто легально в'їхав до країн, але кому не було надано офіційного правового статусу біженця, або закінчився термін дозволеного їх перебування на конкретній території¹⁶.

2. Економічні біженці – особи, що шукають статусу біженців в іншій країні лише через економічні причини. Таким біженцям, зазвичай, країни-отримувачі не надають офіційного статусу біженця, оскільки фактично не існує юридичного визначення економічного біженця. Так як під поняттям «біженець» розуміють особу, що уникає переслідування, а бідність не є причиною для втечі з країни¹⁷. Тому за останніми, згідно з міжнародною практикою, закріпилася назва «економічні мігранти», «остарбайтери», «заробітчани»¹⁸. Економічні мігранти зазвичай залишають батьківщину добровільно в пошуках кращого життя. Вони зможуть скористатися захистом своєї країни, якщо забажають повернутися додому. Біженці ж залишають свою країну у зв'язку із загрозою переслідувань і не можуть безпечно повернутися у свою державу в такій ситуації.

3. Екологічні біженці – особи, які змушені залишити місце свого постійного проживання і які переміщуються в межах своєї країни або перетинають її кордон унаслідок різкого погіршення стану навколишнього середовища – екологічні лиха, техногенні катастрофи (наприклад, через аварію на Чорнобильській АС), утрату землі внаслідок глобального потепління, значного руйнування екосистем тощо¹⁹. Глобальне забруднення людиною довкілля призвело до нового типу жертв – так званих екологічних біженців. Повені, шторми, посухи й інші катастрофи, у т.ч. і штучні, сьогодні є головним чинником переміщення населення, що випереджає війну та переслідування. Наприклад, останні землетруси в Японії призвели до катастрофічних наслідків забруднення довкілля і можуть спричинити появу екологічних біженців навіть із високорозвинутих країн. Інститут довкілля

та людського суспільства при ООН видав прес-реліз, у якому зазначалось, що до 2010 р. у світі буде нараховуватись 50 мільйонів утікачів від наслідків поступової деградації довкілля²⁰. У ньому також зазначалось, що екологічна міграція особливо відчутна в Південній Африці, Азії та Індії. За останніми підрахунками, 25 млн. людей у всьому світі були змушені залишити свої місця проживання через забруднення довкілля – це порівняно з 22 млн. біженців, у зв'язку з громадянськими війнами та різного роду переслідуваннями. Поки що міжнародне право не визнає екологічного біженства, тому офіційного статусу такі біженці не отримують, а це може стати новим джерелом глобальної нестабільності.

Найтиповішою класифікацією біженства є поділ біженців за основною причиною його наявності – за ознакою, яка спонукає біженців утікати із місць свого постійного проживання. Наприклад: релігійні, расові, етнічні, політичні переслідування; ведення військових дій у країні; стихійні лиха (засухи, повені, цунамі, землетруси тощо, які дедалі стають частішими у світовому геополітичному просторі) й екологічно небезпечне забруднення території (внаслідок господарського освоєння території; надмірної концентрації виробництва, у т.ч. й екологічно небезпечного; вичерпності мінеральних ресурсів; надмірного забруднення води, повітря, ґрунту; нестачі питної води тощо); економічні біженці – коли населення незадоволене своїм матеріальним становищем і не має ресурсів для подальшого проживання на цій території²¹. Бувають й інші причини біженства, пов'язані з певними проблемами в конкретному регіоні світу. Окремим пунктом класифікації на сучасному етапі міжнародного розвитку слід було б виділити суспільно-політичне значення особи самого вимушеного мігранта. Наприклад, у контексті останніх політичних подій і криз у світі з'являються такі види біженців – перші особи держав, політичні диктатори, інші державні діячі, які просять політичного притулку в інших держав тощо.

За кількістю осіб біженців можна виділити групове, тобто біженство груп людей, які походять з однієї місцевості (села чи міста) і спрямовуються на певну територію та в конкретному напрямку (звичайно такий вид біженства характерний для екологічного біженства, оскільки саме екологічна ситуація є причиною появи масових утікачів); сімейне, або виїзд на певний час чи назавжди за межі адміністративної одиниці цілих сімей (це переміщення характерне переважно для економічних біженців, коли цілі сім'ї або окремі їх члени шукають кращого економічного становища) й індивідуальне, коли люди виїжджають поодиночки – найчастіше є характерним для політичних біженців. За способом організованості потоків біженців їх

можна поділити на такі види біженства: стихійне (вільне переміщення однієї людини або цілої сім'ї в якесь обране ними місце), організоване (колективний рух біженців, санкціонований офіційними структурами), ланцюгове (організоване родичами або знайомими, що вже виїхали за кордон і сформували неформальні соціальні мережі для полегшення виїзду своїм землякам, надаючи їм інформаційну, фінансову допомогу та сприяють пошукам житла й роботи на новому місці). Причому біженство може бути і тимчасовим й постійним явищем, тобто такі біженці можуть мігрувати з постійною зміною проживання і тимчасовим виїздом із несприятливих територій. Наприклад, після завершення бойових дій на певній території сюди можуть повернутися втікачі, які залишили її, побоюючись утратити життя, або таке явище може спостерігатися після несприятливих стихійних лих чи припинення забруднення території – є можливість повернення на постійне місце проживання. Що ж стосується економічних біженців, як свідчить міжнародна практика, такі біженці не бажають повертатися назад на територію свого колишнього проживання.

Біженство можна також класифікувати за ознакою повторюваності. Разове біженство – це виїзд населення назавжди із місць постійного проживання, а повторне біженство – це такий вид виїзду біженців, коли вимушені мігранти намагаються повторювати свої наміри покинути певну територію або змінити свій статус із однієї категорії на іншу, наприклад, економічний статус біженства на політичний. Згідно з критерієм тривалості біженство доцільно поділяти на постійне й тимчасове. Постійне – коли біженці залишаються на новому місці назавжди, тобто не змінюють постійне місце проживання, тимчасове – коли вони виїжджають на певний період і мають на меті повернутися на свою територію. Бувають види біженства, які перебувають у стані постійного транзитного переміщення – з одних територій на інші. За деякими етнічними категоріями населення закріпився статус «постійних біженців» не тому, що вони постійно мігрують, а лише через їх невизнання на певних територіях держав і постійного політико-етнічного ущемлення – наприклад курдські біженці (останні мають такий статус уже кілька десятиріч). Тому статус біженства за часовими параметрами може бути тимчасовим і постійним (короткотривалий, довготривалий і навіть – невизначеним, або затяжним). Крім того, доцільно розглядати різні соціальні, вікові, етнічні, релігійні та інші групи біженців.

За просторово-географічною ознакою біженців можна класифікувати: європейські, азіатські, африканські, океанійські, північноамериканські, південноамериканські, а також за країною походження,

наприклад лівійські, єгипетські, афганські й ін. За масштабами явище біженства можна виділяти як локальне, регіональне та глобальне. А за відстанями переміщення та просторовими аспектами – їх можна класифікувати як внутрішньодержавні й міждержавні, внутрішньорегіональні й міжрегіональні, внутрішньоконтинентальні, трансконтинентальні й міжконтинентальні.

Залежно від форм примусу та добровільності біженства можна виокремити такі її різновиди: добровільне – коли рішення про втікання приймає сам утікач, примусове – коли складається вимушена ситуація залишати територію свого постійного проживання. Також потрібно в класифікації біженців урахувати людський фактор примусу до біженства – у зв'язку з людським (соціальним або антропогенним впливом), або ж причинами можуть бути явища й сили природи (стихійні лиха – землетруси, повені, виверження вулканів тощо). Доцільно також виділити в окремий вид біженство спонтанне – випадкове, коли причиною для біженства є стихійні лиха, війни, голод, небезпечні хвороби тощо. Можливе виділення різних категорій біженців, які до процесу втечі мали час оцінити свої можливості й ресурси на виїзд, і ті, які поспішно, без засобів для існування змушені були залишити свої території. У таких випадках у біженців не було часу й можливості на вибір місця для пункту кінцевого призначення, вони обирають свій напрям для втечі спонтанно (часто до них належать біженці через стихійні лиха та військові дії)²². Останніх називають ще біженцями з примусу. Саме таким категоріям населення, згідно з міжнародним правом, найчастіше надається офіційний статус біженця. Проте не всім утікачам такий статус надають у країнах, куди вони мігрують. Існує юридично-правова класифікація біженців відповідно до політико-правових умов країни й офіційної процедури набуття статусу біженства. Виділяють три типи вимушених мігрантів: особи, котрі шукають притулку – претенденти на отримання статусу біженця, тобто громадяни інших держав або особи без громадянства, які, будучи вимушеними переселитися з місця свого постійного проживання, подали прохання про отримання статусу біженця в країні імміграції, але ще не отримали його; особи, що мають тимчасовий статус біженця – громадяни інших держав або особи без громадянства, яким державні органи країни імміграції надали тимчасовий захист і права на певний період, ідентичні правам біженців, та власне біженці – громадяни інших держав або особи без громадянства, які змушені були мігрувати через причини, досить вагомими для державних органів країни в'їзду, аби надати їм необхідний захист і право проживання та працевлаштування на необмежений термін, що й передбачає статус біженця²³.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Біженство – це наявність міграційних потоків населення, які виникають унаслідок конфліктів, сутичок, військових дій, природних катастроф тощо. Різні категорії вимушених мігрантів часто називають біженцями, але не всі вимушений мігрант після приїзду до країни переселення набувають такий статус. Отже, біженці – це найбільш вразлива міграційна група людей. За загальною класифікацією виділяють такі групи біженців: політичні, економічні, екологічні. Однак у класифікації досліджуваного явища слід брати до уваги й інші його властивості, зокрема їх правовий статус, спосіб організації біженства, зміст та функціональна спрямованість потоків біженства, основні цілі та завдання біженців, їх кількісні та якісні характеристики, просторові та масштабні закономірності, що дають змогу здійснити комплексну характеристику процесу біженства та провести таксономізацію цього сучасного глобального явища. Таким чином, біженство є не тільки національною, а й міжнародною проблемою і потребує подальшого вивчення та наукової систематизації у всесвітній новітній історії, у т. ч. різнопланової класифікації, задля вжиття заходів щодо його врегулювання.

¹ Муромцева Ю. Демографія: навч. посіб. / Ю. Муромцева. – К. : Кондор, 2006. – 300 с.

² Прибиткова І. Основи демографії: посіб. для студ. гуманіт. і сусп. ф-тів вищих навч. закл. / І. Прибиткова. – К. : «АртЕк», 1997. – 256 с.; Медков В. Демографія : учеб. пособ. / В. Медков. – Ростов-н/Д: «Фенікс», 2002. – 448 с.

³ Римаренко Ю. Міжнародне міграційне право / Ю. Римаренко. – підручник. – К. : КНТ, 2007. – 640 с.

⁴ Конвенція про статус біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/995_011.

⁵ Діяльність УВКБ ООН [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unhcr.org.ua/unhcr_ukr/main.php?article_id=4&view=full.

⁶ Там само.

⁷ Беженцы и иммигранты – проблема касается всех // Население и общество. – 2001. – № 9-10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.demoscope.ru/weekly/009/strimir11.php>.

⁸ Тиндик Н.П. Біженці: невід'ємний елемент сучасного світового міграційного процесу: монографія / Н. Тиндик. – Львів : ЛьвДУВС, 2007. – 608 с.

⁹ Малиновська О. Біженці у світі та в Україні : моделі вирішення проблеми / О. Малиновська. – К. : Генеза, 2003. – 288 с.

¹⁰ Платонов А. Нелегальна міграція та її вплив на міжнародну і національну безпеку / А. Платонов // Стратегічна панорама. – 2005. – № 2. – С. 164–168.

¹¹ Захист біженців у запитаннях та відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unhcr.org.ua/main.php?part_id=4&article_id=82&view=full&lang=u.

¹² Карпенко Т. Україна як притулок для біженців [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ji-magazine.lviv.ua/kordon/migration/2006/dw26-06.html>.

¹³ Мосьондз С. Проблема біженців: історія виникнення, сучасний стан та шляхи розв'язання / С. Мосьондз // Історія держави і права. – 2004. – № 12. – С. 135–139.

¹⁴ Захист біженців у запитаннях та відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unhcr.org.ua/main.php?part_id=4&article_id=82&view=full&lang=u.

¹⁵ Беженцы и иммигранты – проблема касается всех // Население и общество. – 2001. – № 9-10 [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://www.demoscope.ru/weekly/009/strimir11.php>.

¹⁶ Права біженців та шукачів притулку [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.helsinki.org.ua/index.php?id=1117358178>.

¹⁷ Римаренко Ю. Міжнародне міграційне право / Ю. Римаренко. – підручник. – К. : КНТ, 2007. – 640 с.

¹⁸ Захист біженців у запитаннях та відповідях [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.unhcr.org.ua/main.php?part_id=4&article_id=82&view=full&lang=u.

¹⁹ Наближається поява кліматичних біженців // Дзеркало тижня. – 2001. – № 9 (333) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.dt.ua/3000/3320/30233/>.

²⁰ UNHCR Global Appeal 2011 (update) – 2011: A year of commemorations [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.unhcr.org/4cd916199.html>.

²¹ Ровенчак О. Визначення та класифікації міграцій: наближення до операційних понять [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.politik.org.ua/vid/magcontent.php3?m=1&n=56&c=1189>.

²² Рудометкіна Е. Марш беженцев [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.demoscope.ru/weekly/027/strimir02.php>.

²³ Римаренко Ю. Міграційні процеси в сучасному світі : Світовий, регіональний і національний виміри: енциклопедія / Ю. Римаренко. – К. : Довіра, 1998. – 912 с.; Римаренко Ю. Міжнародне міграційне право / Ю. Римаренко. – підручник. – К. : КНТ, 2007. – 640 с.

УДК: 930.1:165.742

© *Олександр Сахновський*
(*м. Чернівці*)

ІСТОРІЯ ПОВСЯКДЕННОСТІ ЯК ВТІЛЕННЯ «АНТРОПОЛОГІЧНОГО ПОВОРОТУ» У ВИВЧЕННІ МИНУЛОГО В ЗАХІДНІЙ ГУМАНІТАРНІЙ ТРАДИЦІЇ

Стаття присвячена висвітленню історії повсякденності як довгострокової методологічної перспективи в контексті «історико-антропологічного повороту» в гуманітарній думці Заходу. Увагу автора привернули основні підходи до розуміння цього напрямку в західній історіографічній традиції: 1) як реконструюючий ментальний макроконтекст подійної історії; 2) як реалізації прийомів мікроісторичного аналізу.

Ключові слова: повсякденність, історія повсякденності, мікроісторія, ментальність, історична антропологія.

Александр Сахновский. История повседневности как воплощение «антропологического поворота» в изучении прошлого в западной гуманитарной традиции. Статья посвящена освещению истории повседневности как долгосрочной методологической перспективы в контексте «историко-антропологического поворота» в гуманитарной мысли Запада. Внимание автора привлекли основные подходы к пониманию этого направления в западной историографической традиции: 1) как реконструирующий ментальный макроконтекст событийной истории; 2) как реализации приемов микроисторического анализа.

Ключевые слова: повседневность, история повседневности, микроистория, ментальность, историческая антропология.

Alexander Sahnovsky. History of Everyday Life as the Embodiment of «Anthropological Turn» in the Research of the Past in the Western Humanitarian Tradition. The article is devoted of the history of everyday life as the long-run methodological prospect in the context of «historical and anthropological turn» in humanitarian thought on the West. The basic approaches to the comprehension of this trend in the western historiographical traditions came into the notice of author: 1) as reconstructing of the mental macrocontext of the action history; 2) as implementation of the methods of microhistorical analysis.

Key words: daily routine, history of everyday life, microhistory, mentality, historical anthropology.

Процеси трансформації держави й суспільства в Україні знайшли прояв у різних сферах, зокрема й у галузі історичної освіти. Оновлення останньої, що розпочалося наприкінці 80-х – на початку 90-х рр. ХХ ст., зазнало чи не найбільш кардинальних змін, відбувалося непросто і залишається на сьогоднішній день незавершеним. Відкинувши марксистсько-ленінську теорію формацій, що багато років